

ЛОКУС ПРАВОВОГО САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН В ІНТЕРНЕТІ**LOCUS OF LEGAL SELF-REGULATION OF CIVIL RELATIONS ON THE INTERNET****Вашак В.А., аспірант кафедри цивільного права***Національний університет «Одеська юридична академія»*

Ця наукова стаття присвячена дослідженню поняття та ознак локусу правового саморегулювання цивільних відносин в Інтернеті. Розглядаються основні аспекти локусу, його сутність, значення та роль у формуванні та розвитку правової системи. Аналізуються основні характеристики локусу правового саморегулювання загалом, щодо цивільних відносин та конкретно в онлайн-сфері. На основі проведеного дослідження надаються рекомендації щодо практичного застосування локусу та його ролі в управлінні цивільними відносинами.

Введення поняття локусу правового саморегулювання дозволяє чітко визначити, де відбувається цей процес, його походження та унікальні характеристики. Досліджуючи локус правової саморегуляції, досягається глибше розуміння її сутності та впливу на цивільні відносини. Вивчення різноманітних аспектів і ознак локусу дозволяє дослідити, як саморегуляція впливає на формування, розвиток і трансформацію цивільних відносин. Академічний аналіз цієї концепції розкриває суб'єкти та структури, залучені до саморегулювання, механізми та процедури, що використовуються, а також нормативні принципи, які лежать в основі саморегуляції.

Крім того, вивчення сутності локусу розкриває ключові виклики та переваги, пов'язані з правовою саморегуляцією. Ці дослідження значною мірою сприяють розвитку цивільного права та вдосконаленню механізмів регулювання цивільних відносин. Детальний розгляд локусу проливає світло на роль саморегуляції у формуванні правової системи, що веде до створення більш ефективних інститутів і механізмів регулювання цивільних відносин.

Локус правового саморегулювання в Інтернет-середовищі позначає правове становище суб'єктів саморегулювання, що дозволяє їм самостійно встановлювати діючі норми в рамках конкретного правового простору. Аналіз локусу розкриває його унікальні риси та властивості, зокрема правову основу, суб'єкти саморегуляції, ступінь незалежності та впливу, рівень ефективності та результативності, контекстуальність. Крім того, локус демонструє, що ефективне саморегулювання в Інтернеті вимагає міжнародної співпраці, технологічної складності, врахування національного законодавства та захисту прав і свобод користувачів. Розуміння поняття та ознак локусу правової саморегуляції збагачує процес саморегуляції в рамках цивільних правовідносин і сприяє стабільному функціонуванню правової системи як в Україні, так і в світі.

Ключові слова: локус правового саморегулювання, саморегулювання, правове саморегулювання, цивільні відносини, Інтернет.

This scientific article is devoted to the study of the concept and signs of the locus of legal self-regulation of civil relations on the Internet. The main aspects of the locus, its essence, meaning and role in the formation and development of the legal system are considered. The main characteristics of the locus of legal self-regulation in general, in relation to civil relations and specifically in the online sphere are analyzed. On the basis of the conducted research, recommendations are provided regarding the practical application of the locus and its role in the management of civil relations.

By investigating the locus of legal self-regulation, a deeper understanding of its essence and impact on civil relations is achieved. Analyzing various aspects and features of the locus allows the examination of how self-regulation influences the formation, development, and transformation of civil relations. The academic analysis of this concept uncovers the subjects and structures involved in self-regulation, the mechanisms and procedures utilized, and the normative principles that underpin self-regulation.

Moreover, exploring the essence of the locus reveals the key challenges and advantages associated with legal self-regulation. This research significantly contributes to the development of civil law and the enhancement of mechanisms for regulating civil relations. A detailed examination of the locus sheds light on the role of self-regulation in shaping the legal system, leading to the creation of more effective institutions and mechanisms for governing civil relations.

The locus of legal self-regulation in the Internet environment denotes the legal position of subjects involved in self-regulation, enabling them to independently establish effective norms within the specific legal space. The analysis of the locus uncovers its unique features and properties, including its legal basis, subjects of self-regulation, degree of independence and influence, level of efficiency and effectiveness, and contextuality. Additionally, the locus demonstrates that the effective self-regulation on the Internet requires international cooperation, technological complexity, consideration of national legislations, and protection of users' rights and freedoms. Understanding the concept and features of the locus of legal self-regulation enriches the process of self-regulation within civil relations and contributes to the stable functioning of the legal system both in Ukraine and worldwide.

Key words: locus of legal self-regulation, self-regulation, legal self-regulation, civil relations, Internet.

Вступ. У сучасному правовому контексті питання саморегулювання цивільних відносин в Інтернеті є важливим напрямком дослідження. Є необхідність детального аналізу всіх аспектів цього правового явища. Так, одним з ключових понять, пов'язаних з саморегулюванням, є локус правового саморегулювання. Це поняття є новим у правовій науці України та інших країн і його впровадження та дослідження є важливим кроком у розвитку юридичної теорії та практики, розумінні процесів саморегулювання цивільних відносин.

Аналіз концепта «локус правового саморегулювання» є необхідним з наступних причин. Правове саморегулювання є специфічним процесом, в якому учасники цивільних відносин визначають власні правила та механізми регулювання своїх взаємин. Введення поняття «локус правового саморегулювання» дозволить чітко визначити місце, де відбувається цей процес, джерело його походження, специфіку.

Детальне вивчення локусу правового саморегулювання пропонує глибше розуміння його сутності та впливу

на цивільні відносини. Аналізуючи різні аспекти та особливості локусу, можна встановити як саморегулювання впливає на формування, розвиток та зміну цивільних відносин. Академічний аналіз досліджуваного поняття дозволить виявити, які суб'єкти та структури беруть участь у саморегулюванні, які механізми та процедури використовуються, які норми і принципи лежать в основі саморегулювання. Розкриття різних варіацій локусу дозволить встановити, як саморегулювання здійснюється на різних рівнях – внутрішньокорпоративному, професійному, територіальному чи галузевому.

Крім того, розкриття сутності локусу може виявити основні проблеми, виклики та переваги, пов'язані з правовим саморегулюванням. Це може включати аналіз конфліктів і протиріч у регулюванні цивільних відносин, виявлення недоліків чи прогалин у правових нормах, а також розгляд позитивних аспектів саморегулювання, таких як гнучкість, ефективність та здатність адаптуватися до змінних потреб суспільства.

Наукове дослідження локусу правового саморегулювання може внести значний внесок у розвиток цивільного права та поліпшення механізмів регулювання цивільних відносин. Детальний аналіз локусу допоможе краще зрозуміти роль саморегулювання у формуванні правової системи та сприятиме створенню більш ефективних інститутів та механізмів для регулювання цивільних відносин. Введення поняття «локус правового саморегулювання» дозволить поліпшити відповідну нормативну базу у сфері саморегулювання цивільних відносин в Інтернеті. Це може включати удосконалення відповідних кодексів поведінки в Інтернет-мережі, правил користування веб-ресурсами та інших принципів, процедур та механізмів контролю в Інтернеті. Для розкриття сутності локусу правового саморегулювання цивільних відносин в Інтернеті спочатку варто дати визначення загальному поняттю «локус правового саморегулювання», та детально його характеризувати.

Виклад основного матеріалу. Локус – термін, що походить від латинського слова «locus», що буквально означає «місце». Також це поняття може визначатися як центр чи джерело діяльності або влади, впливу [1]. Термін «локус» використовується у багатьох галузях науки, зокрема в генетиці, математиці, юриспруденції та психології. Так, в генетиці, локус означає конкретне місце на хромосомі, де розташовано ген або гени. У математиці, локус вказує на множину точок, які відповідають певній умові або відношенню. У юриспруденції, локус може вказувати на місце здійснення правових дій або судового процесу. У психології, локус може використовуватися для вказівки на місце або фактор, який впливає на психологічні явища або поведінку людини (локус контролю) [2]. Цей термін може мати своє значення в кожній галузі, проте загальна ідея полягає у вказівці на місце або фактор, який має важливе значення в конкретному контексті дослідження.

Для поточного дослідження цікавим є поняття «locus standi» в правових системах зарубіжних країн. В Cambridge Dictionary надається наступне визначення цьому поняттю: «право або можливість подати позов до суду або постанити перед судом» [3]. «Locus» означає місце розташування, тоді як «standi» є формою герундія від дієслова «stare», що означає стояти. Locus standi, відповідно, є місцем, де позивач може стояти для представлення справи та отримання рішення по суті. З фактичного місця розташування в судовому засіданні поняття Locus standi перетворилося на важливу концепцію, що охоплює умову, яку повинен виконати позивач, щоб бути офіційно допущеним до відповідних судів з метою отримання рішення [4].

По суті, описане правове явище співзвучне українському поняттю «правоздатність». В українській мові це може звучати як «право постанити перед судом». Можна застосувати термін «локус» в словосполученні «локус правового саморегулювання», як можливість здійснювати саморегулювання, з огляду на правове положення суб'єктів саморегулювання в певному правовому просторі. Так, такий підхід визначає велике значення локусу правового саморегулювання як індикатора реального здійснення правового саморегулювання, адже показує чи здатні самі ці суб'єкти створити норми, які будуть ефективно регулювати суспільні відносини.

При буквальному трактуванні локусу як місця саморегулювання виникають певні труднощі, адже визначити конкретну локацію виникнення і функціонування саморегулювання, особливо в Інтернеті доволі складно. Більше того, саморегульована діяльність безпосередньо пов'язана із суб'єктами саморегулювання, які є його джерелом походження. Так, за аналогією із розумінням поняття «locus standi» пропонується ширше трактування локусу правового саморегулювання як місця суб'єктів саморегулювання в процесі саморегулювання, їхньої здатності вчиняти саморегулювання, яка включає в себе правове положення та ступінь ефективності норм.

Зазначений локус вказує на правовий простір, в якому суб'єкти саморегулювання можуть впливати на свої власні цивільні відносини та встановлювати правила, процедури та норми, що регулюють ці відносини. Це означає, що в рамках цього локусу суб'єкти мають можливість самостійно вирішувати питання, пов'язані з їхніми правами, обов'язками та взаєминами, відповідно до встановлених правил, норм та процедур.

Правовий простір також можна визначити як однорідний комплекс правових явищ в межах особливої соціальної структури [5, с. 18]. Відповідно, правовий простір правового саморегулювання – це сфера, в якій суб'єкти мають можливість самостійно встановлювати норми, правила та процедури для регулювання власних правовідносин. Цей простір визначає межі, в яких суб'єкти можуть здійснювати саморегулювання, впливати на регулювання своїх відносин та встановлювати внутрішні правила та процедури для дотримання норм та забезпечення ефективності правового саморегулювання.

Важливо зазначити, що локус правового саморегулювання є індикатором не лише існування саморегулювання, але і його ефективності. Якщо суб'єкти саморегулювання здатні створити норми, які добре працюють і відповідають потребам та очікуванням учасників цивільних відносин, це свідчить про успішне функціонування правового саморегулювання в межах визначеного локусу. Зворотно, недостатня ефективність саморегулювання може вказувати на необхідність перегляду норм та процедур відповідно до потреб учасників.

Концепція локусу правового саморегулювання відображає важливість контексту та правового середовища, в якому здійснюється саморегулювання. Вона підкреслює взаємозв'язок між саморегулюванням та його правовим контекстом, а також вплив суб'єктів саморегулювання на регулювання їхніх відносин у межах встановленого локусу.

Отже, *локус правового саморегулювання* можна трактувати як правове положення суб'єктів саморегулювання, яке визначається їхньою здатністю самостійно встановлювати дієві норми в конкретному правовому просторі.

Локус правового саморегулювання можна аналізувати через призму наступних характеристик, які визначають його особливості та властивості:

1. **Правова основа.** Локус правового саморегулювання базується на чіткому правовому положенні та рамках, що визначають його обсяг та межі. Він ґрунтується на встановлених правових нормах, законах, стандартах та процедурах, які регулюють цивільні відносини відповідно до визначеного контексту.

2. **Суб'єкти саморегулювання.** Локус правового саморегулювання передбачає наявність певних суб'єктів, які мають право та можливість здійснювати саморегулювання. Це можуть бути організації, спільноти, професійні асоціації, громадські організації та інші учасники, які мають інтереси та повноваження для встановлення та дотримання норм саморегулювання.

3. **Ступінь самостійності та впливу.** Локус правового саморегулювання визначає можливість суб'єктів самостійно приймати рішення, встановлювати норми та процедури, а також впливати на регулювання своїх власних цивільних відносин. Суб'єкти мають право визначати свої власні правила, стандарти та етичні кодекси, а також здійснювати контроль за їх додержанням.

4. **Рівень ефективності та результативності.** Локус правового саморегулювання показує ступінь досягнення результатів у регулюванні суспільних відносин. Норми та процедури саморегулювання повинні бути добре продуманими та відповідати потребам учасників, забезпечуючи реальну ефективність у вирішенні спорів, забезпеченні порядку та взаємодії між суб'єктами.

5. **Контекстуальність.** Локус правового саморегулювання є відображенням контексту та правового серед-

овища, в якому відбувається саморегулювання. Він показує особливості та потреби учасників цивільних відносин, а також взаємозв'язок між саморегулюванням та правовими рамками, в яких воно здійснюється.

Отже, локус правового саморегулювання включає в себе такі ознаки, як *особлива правова основа, наявність специфічних суб'єктів, здатність суб'єктів правового саморегулювання самостійно впливати на суспільні відносини, ефективність та результативність, а також контекстуальність*. Врахування цих ознак допомагає зрозуміти значення та роль локусу в правовому саморегулюванні суспільних відносин.

Правове саморегулювання цивільних відносин має свої особливості та характеристики, які відрізняють його від інших видів правового саморегулювання. Виникає необхідність виділення ознак локусу правового саморегулювання цивільних відносин.

Локус правового саморегулювання цивільних відносин фокусується на регулюванні цивільних відносин між приватними суб'єктами, такими як фізичні особи, юридичні особи, включаючи контракти, майнові відносини та інші цивільні правовідносини. Локус правового саморегулювання цивільних відносин знаходиться у сфері приватного сектору, де приватні суб'єкти мають можливість встановлювати власні правила, стандарти та процедури для регулювання своїх цивільних відносин.

Цивільне правове саморегулювання також має економічний аспект, оскільки часто пов'язане з економічними відносинами та ринковим середовищем. Суб'єкти цивільних відносин можуть встановлювати правила та норми, спрямовані на забезпечення ефективності, справедливості та захисту економічних інтересів сторін.

Дієвість норм саморегулювання цивільних відносин можна визначити досліджуючи особливості локусу правового саморегулювання. Таким чином, при наявності невідповідних суб'єктів або правових інструментів при здійсненні саморегулювання можна сказати, що дієвість норм саморегулювання обмежена або незабезпечена. Наслідком такого неефективного саморегулювання в сфері цивільних відносин можуть бути незадовільні економічні показники, порушення прав та інтересів учасників саморегулювання чи інших осіб тощо. Саморегулювання в бізнес-сфері може приховувати примусовий контроль групою, яка обмежує свободу індивідуальної поведінки. Кодифікація правил саморегулювання такими групами може призвести до утворення картелів. В результаті, таке саморегулювання має багато вад і може призвести до обмеження різноманітності, якості товарів та послуг, а також зменшити свободу у суспільстві [6].

Отже, локус правового саморегулювання цивільних відносин має особливості, що враховують роль приватного сектору, економічний аспект та захист прав та інтересів. Ці особливості визначають специфіку та значення локусу правового саморегулювання цивільних відносин.

Локус правового саморегулювання в Інтернеті, на практиці, фактично є локусом правового саморегулювання цивільних відносин в цьому середовищі з деякими особливостями. Це пояснюється тим, що саморегулювання в Інтернеті в основному стосується взаємовідносин між приватними суб'єктами, які залежать від цивільного права.

Така ситуація виникає з кількох причин. По-перше, Інтернет виступає як платформа, де приватні особи та підприємства вступають у цивільні відносини, зокрема, укладають угоди, здійснюють торгівлю товарами та послугами, обмінюються інформацією. Ці взаємодії між приватними суб'єктами є основою для саморегулювання в Інтернеті.

По-друге, в Інтернеті активно функціонують онлайн-майданчики, електронні ринки та платформи, де приватні суб'єкти вступають у торговельні, фінансові та інші цивільні відносини. В цих середовищах саморегулю-

вання грає важливу роль у встановленні правил взаємодії, захисті цивільних прав та інтересів учасників.

Таким чином, локус правового саморегулювання в Інтернеті, фактично, має більшість ознак локусу правового саморегулювання цивільних відносин, оскільки саме цивільні відносини є основою для взаємодії приватних суб'єктів в Інтернеті. Розглянемо деякі особливості локусу правового саморегулювання в Інтернеті.

Локус правового саморегулювання в Інтернеті має свої особливості, які відрізняють його від традиційних форм саморегулювання. Цивільне правове саморегулювання в Інтернеті охоплює всесвітню мережу, вимагає багатосторонньої участі різних сторін, має технологічну складність, співвідноситься з національним законодавством та забезпечує захист прав та свобод користувачів.

Локус правового саморегулювання в Інтернеті має глобальний характер, адже охоплює всесвітню мережу, тому вимагає міжнародного співробітництва та координації. Різні сторони, включаючи урядові органи, громадські організації, приватні компанії та індивідуальні користувачі, беруть участь у саморегулюванні, що вимагає розробки механізмів співробітництва та врегулювання інтересів різних учасників.

Локус правового саморегулювання в Інтернеті показує необхідність взаємодії з національним законодавством, з огляду на можливість виникнення питань про врегулювання конфліктів між правилами саморегулювання та правовими нормами різних країн. Інтернет є глобальним середовищем, де відбувається перетин меж та взаємодія між різними юрисдикціями. Це створює необхідність в розробці правових механізмів, що враховують різноманітні правові системи та потреби різних країн. Саморегулювання в цивільних відносинах в Інтернеті може виступати як інструмент гармонізації та вирішення конфліктів між різними юрисдикціями [7].

Технологічна складність саморегулювання в Інтернеті пов'язана з використанням технологій інформаційно-комунікаційних систем. Саморегулювання в Інтернеті вимагає розробки інструментів, які дозволяють ефективно контролювати та взаємодіяти з величезним обсягом інформації та даних, що постійно змінюються. Крім того, необхідно враховувати різні культурні, правові та етичні норми, які існують у різних країнах і серед користувачів Інтернету. Технологічна складність також полягає в тому, що Інтернет постійно розвивається і змінюється. Нові технології, сервіси та платформи з'являються на ринку, що може вимагати перегляду та адаптації правил саморегулювання.

Захист прав та свобод користувачів є важливим аспектом локусу правового саморегулювання в Інтернеті. Необхідно забезпечувати баланс між саморегулюванням та захистом основних прав та цінностей, таких як приватність, свобода вираження та доступ до інформації.

Такі особливості локусу правового саморегулювання в Інтернеті визначають його унікальність та потребу у розробці спеціалізованих правил та механізмів саморегулювання, які враховують контекст мережі та потреби користувачів. Це сприяє забезпеченню ефективного та справедливого функціонування Інтернет-середовища.

Висновки. Отже, локус правового саморегулювання цивільних відносин в Інтернеті – це правове положення суб'єктів саморегулювання в інтернет-просторі, що визначає їхню здатність самостійно встановлювати дієві норми та правила, регулюючи цивільні відносини в цифровому середовищі.

Аналіз локусу правового саморегулювання цивільних відносин в Інтернеті відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної онлайн-діяльності. За допомогою цього поняття визначається здатність суб'єктів саморегулювання самостійно встановлювати правила, процедури та норми для регулювання своїх відносин, що сприяє ефективності та результативності регулювання.

Локус правового саморегулювання цивільних відносин в Інтернеті є складним та багатограним феноменом. Він постійно розвивається та змінюється, що пов'язано з розвитком технологій та змінами в правовому середовищі. Це важливий інструмент регулювання цивільних відносин в Інтернеті, який сприяє ефективній та результативній діяль-

ності, а також захисту прав і свобод людини в онлайн-сфері. Він сприяє формуванню ефективних механізмів вирішення спорів та конфліктів. Розуміння поняття та ознак локусу правового саморегулювання допоможе покращити процес саморегулювання цивільних відносин та забезпечити стійке функціонування правової системи в Україні та світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Locus definition & meaning. *Dictionary.com*. URL: <https://www.dictionary.com/browse/locus> (дата звернення: 21.08.2023).
2. Locus definition and meaning. *Collins Online Dictionary | Definitions, Thesaurus and Translations*. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/locus> (дата звернення: 21.08.2023).
3. Locus standi. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/locus-standi> (дата звернення: 21.08.2023).
4. Standing (locus standi). *Oxford Constitutions*. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeccol/law-mpeccol-e472> (дата звернення: 21.08.2023).
5. Кравчук В. М. Правовий простір держави: проблеми визначення за обсягом і змістом. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. № 1. URL: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/6610/1/Кравчук%20В..pdf> (дата звернення: 21.08.2023).
6. Ridgway K. Foley Jr. The myth of self-regulation | ridgway K. foley jr. *Home - Foundation for Economic Education*. URL: <https://fee.org/articles/the-myth-of-self-regulation> (дата звернення: 21.08.2023).
7. The possibilities and limits of self-regulation | encyclopedia.com. *Encyclopedia.com | Free Online Encyclopedia*. URL: <https://www.encyclopedia.com/education/arts-construction-medicine-science-and-technology-magazines/possibilities-and-limits-self-regulation> (дата звернення: 21.08.2023).